

A külföldi unitáriusok gyűlései.

Május vége és június eleje a mozgalmak, a lelkesedés, az öröm és új remények ideje volt angol és amerikai unitárius testvéreink életében. Ezelőtt 75 évvel a nélkül, hogy egyik is tudott volna bármit a másik akaratáról vagy szándékáról, *egy és ugyanazon a napon* s talán, mint Bowie titkár kifejezte, egy és ugyanazon órában alakították meg Angliában a „Brit- és Külföldi Unitárius Társulatot“ és Amerikában az „Amerikai Unitárius Társulatot“. A társulat 75 évi fennállásának emlékére egy nagyszabású ünnepre amerikai testvéreink már egy évvel ezelőtt megtették az előkészületeket. S mondhatjuk, hogy talán épen mert ők előre lefoglalták maguknak ez évet, azért halasztották el angol testvéreink a saját évfordulati nagyszabású ünnepüket későbbi időre. Az amerikai unitárius társulat ezéjla az volt, hogy e 75 évi évfordulati ünnepre, ne csak az amerikai unitáriusok jöjenek össze f. évi május 22-ikére Bostonba, hanem legalább képviselőik által a világ különböző részében lakó unitáriusok is ott legyenek. Ezért a meghívásukat ideje korán megtették. Magyarországi Unitárius Egyházunkat amerikai testvéreink ez ünnepén Boros György theol. tanár képviselte, a ki május elején indult el Kolozsvárról s mint értesülünk az ünnepély előtt néhány nappal érkezett meg Bostonba. Együtt utazott Hocart Jakabbal, a ki szintén a nevezett ünnepre utazott Brüsseltől, mint a németalföldi „Szabad keresztény egyházak képviselője“. Az angol unitáriusokat a Brit és külföldi unitárius társulat titkára, Copeland Bowie képviselte, a ki azzal a czéllal, hogy az amerikai unitárius egyházak közül többeket meglátogathasson, egyházi és iskolai, társadalmi életüket tanulmányozhassa és még a jun. 6-ára Londonba az angol unitáriusok évi közgyűlésére vissza jöhessen, a hol reá, mint titkárra nagy feladatok vártak, az összes képviselők közül a legkorábban áthajózott Amerikába. Angliának több részéből voltak még képviselők küldve.

Japánból Hirai és Murai lelkészek, Németországból a berlini egyetem tanára Oppert Gusztáv, Indiából a nagynevű Mozoomdar és Pal Bipin Chandra voltak jelen.

Az ünnepélyt május 22-én d. e. 1/2 10 órakor nyitották meg Bostonban a Tremont Templeben a Lorimer Hallban. A megalakulás után a végrehajtó bizottság egyes intézkedéseit hagyták helyben. Azután az idegen képviselők fogadása következett, a mely a „Christian Register“ szerint a következőképen folyt le.

Eliot titkár első sorban a magyarországi unitáriusok képviselőjét mutatta be. Nekem jutott a nagy szerenese, — ugymond — hogy az unitárius eszmék azon kiváló képviselőit, a kik távol idegenből jöttek hozzánk, önöknek bemutatassam. Különböző nyelveket beszélünk, de szívünknek, mint a halhatatlanoknak, csak egy nyelve van. Forduljunk először is a szabadság mátyásföldjéhez, a Dávid Ferencz és Kossuth Lajos hazájához; ahhoz a hazához, a hol 20 nemzedék mint „*ere'nek*“-nek nevezett unitárius imádta atyái Istenét. És itt a legszívélyesebb szavak kíséretében bemutatata a magyar unitáriusok képviselőjét, Boros György tanárt.

Az amerikaiak kívánságára a képviselők először mind a saját anyanyelvükön beszéltek s csak azután folytatták angolul. Boros tanár, hogy mit beszélt magyarul, azt az amerikai lapok nem közlik. Angol beszédét azonban magyarul így adjuk vissza: „És most engedjék meg átadnom önöknek a Magyarországi Unitárius Egyháznak és a Budapesti Unitárius Egyházközségnek a legszívesebb üdvözlését. Ezzel együtt van szerenésém átadni a magyar unitárius egyház lelkészei, vezető világi férfiai és tanárai képesoportozatát. Végül pedig, nem mint utolsót, elhoztam önöknek az egyetlen unitárius püspöknek — Ferencz Józsefnek élő szavait“.

Boros tanár mikor elutazott, magával vitt egy phonographot, a melybe Ferencz József püspök belemondotta volt az amerikaiaknak küldött izenetét, s melyet a phonograph Bostonban hűségesen reprodukált: „Kívánok mindent, a mi csak jó; és kívánok az Amerikai Unitárius Társulatnak hosszas életet“.

Bowie titkár bemutatásánál Eliot ur hivatkozott az angolok és amerikaiak rokonságára és kiemelte, hogy ezelőtt 75 évvel, mikor ők az unitárius nevet felvették, nagy befolyással volt rájuk oly két jeles angol unitárius gondolkozó és író, mint Lindsey és Priestley.

Bowie ur átadván a brit és külföldi unitárius társulat üdvözlését, kiemelte, hogy valami láthatlan kéz vonta őket ezelőtt 75 évvel egymáshoz, azt akarván, hogy a brit faj egy közös és nagy munkában egyesüljön, a midőn egyik a másik tervéről mit se tudva, megalakították egy és ugyanazon a napon Amerikában az amerikai és Angliában a brit és külföldi unitárius társulatot. Az angol unitáriusok köszönik az amerikaiaknak Channing és Parkeren kívül azt a sok volt, vagy jelenben is élő jelest, a kik nekik tanítóik és lelkesítőik s a kiket ők csaknem honfútsáiknak tekintenek. Meg van azonban győződve, hogy az amerikaiak is hasonló érzelmekkel vannak az angol unitáriusok jelesei iránt, mert tudja, hogy Dr. Martineau neve az ők hitők hősei közt foglal helyet. Beszédét így végzi: „a közös hit, a közös remény és a közös rokonérzés köteléke minket egyesített. Hitem szerint — az angol nyelvet beszélő, a föld fölületén szétszórt fajra — az Isten kegyelme egy nagy és ünnepeyes felelősséget, egy megmérhetetlen felelősséget és bizalmat helyezett. Örvendek, hogy a hol csak jártam, Amerikában mindennütt a Shakespeare és Milton nyelvét hallottam; hogy a férfiak és

nők egyaránt a hit és kötelesség ugyanazon nemes eszméi által lelkesíttetnek s munkálván az élet nagy feladatai megfejtésében, azt a nagy hitet és reményt beleviszik a hétköznapi életbe is. Örvendek, hogy itt lehetek. Én nem vagyok itt idegen, én itt testvéreim között vagyok“.

A japáni követeket azzal mutatta be Eliot ur, hogy hivatkozott arra, hogy a japáni unitárius társulat, az amerikainak a gyermeke. A japáni képviselők nevében Hirai üdvözölte a gyülekezetet. Szavai megérdemlik, hogy szó szerint idézzük.

„Japáni üdvözléseket hozok önöknek. A japáni nép azt hiszi, hogy minden vallásnak egy és ugyanaz az igazság az alapja; honfittársaim szíve nyitva áll bármely vallás elfogadására, de a babonának, előítéletnek még az elemei se kellenek. Egy kis költemény van, melyet hazámban még a parasztok is jól ismernek: noha sok út van, melyek mind egy és ugyanazon hogy tetejére vezetnek, de mind a kik csak a különböző úton mennek, az isteni igazságnak egy és ugyanazon fényét látják. Különböző nyelveket beszélünk, de egy és ugyanazon igazságot szóljuk. Budhista pap voltam. A japáni unitárius társulat munkájához esatlakoztam, mert megtaláltam azokat az elveket az unitarizmusban, a melyeket én tartottam“.

Oppert tanár bámulja az isteni gondviselést, hogy azok az elvek, a melyeket a távol kelet évezredekkel ezelőtt a parancsolatokban kifejeztek, ma a megvalósításhoz legközelebb a *távol nyugaton* állanak.

Mozoomdart mint ismerőst mutatja be Eliot úr a gyülekezetnek. Mozoomdar így beszélt: „A Brahmo-Somaj kezdettől fogva mindig együtt érzett az unitáriusokkal, mind Angliában, mind Amerikában . . . Mi nem nevezzük magunkat keresztényeknek, nem nevezzük unitáriusoknak, hanem elfogadtuk a Krisztus szellemét, nem esupán az értelem szerint, hanem mint az Isten kijelentésének egy nagy igazságát. 17 évvel ezelőtt „Kelet Krisztusa“ című munkámban leírtam, hogy mikép találtuk meg a Krisztust; és bármely egyház is nyugaton, viselje az Isten fia nevét, ha nem elzárkózott felekezeties egyház, birja a mi legnagyobb rokonszenvünket. De egyetlen sines oly szoros viszonyunk, mint az unitáriusokkal. Mikor Parker népszerűtlen volt Amerikában, népszerű volt ő akkor Indiában. Emerson munkáit a legnagyobb elismeréssel olvassák a hindu iskolák növendékei s úgy gondolkoznak, hogy csak földrajzi tévedés, hogy Emerson Amerikában született, mert neki Indiában kellett volna születnie. Önökkel való viszonyunk benső és kedves. S bárha nem is azonosítjuk magunkat egyetlen egy különös keresztény felekezettel se, s még ha a *keresztény* nevet se fogadjuk is el, mégis erős a mi hitünk abban a testvériségben, a melyet a Krisztus alapított — Kristusnak egyházában, nyugaton és keleten egyaránt. A ki elfogadja a Krisztus szellemét, a ki hiszen Istennek az emberrel való egységében, a ki hiszi az embernek az emberrel való egységét, az tagja a Brahmo-Somajnak. Ki ne fogadná el önök közül e kifejezéseket: „Ó az istenek Istene, min-

den istenségek istensége. Ő az emberek szabadítója. Hallgassad őt, és légy áldott az ő bölcsességében“. „Egyedül az igazság győzedelmeskedik, a hamisság soha! Egyedül az Isten kegyelme használ! Csak egy Isten van, és ninesen második, és mindeneknek utána béke, béke, békesség!“

Végül Wright elnök üdvözölte a képviselőket. „Vigyék el legszivesebb üdvözlötünket küldőiknek. A mint kifejezéseiket hallgattam, úgy jött, mintha a Babel tornyát segiteném bevégezni, mert láttam a nyelvek különbözőségének szépségét. De önök mindnyájan egy nyelvet beszéltek — a legékesebbet, a sziv nyelvét. Német, belga, japán, hindu, magyar, ma mindnyájan egy új leezkét tanultunk, — hogy Isten minden nemzet gyermekét egy vérből alkotta, s bár megszabta lakhelyük határát, nem szabott határt szellemüknek. Évek óta kísérjük figyelemmel az önök munkálkodását. Láttuk minő bátorsággal és hivséggel végzik azt távoli otthonukban, s abból lelkesedést meritettünk mi is. Vajha önök is némi lelkesedést vinnének innen haza magukkal. Az itteni unitáriusok megtanulták, hogy ninesenek magukra. Az önök küldői pedig tudják meg, hogy mi velük vagyunk.“

Ezután több apróbb ügyet intéztek el. A délutáni órákban és a következő napokon a különböző vallásos tárgyú felolvasások és ezek alapján egyes tárgyak megvitatása foglalta el a gyűlést.

Az ünnepély általános érdekű része volt az, a melyet május 24-én este tartottak. Ez alkalommal Hoar senator elnökölt, a ki emelkedett szellemű beszéddel foglalta el az elnöki széket. Rövid istentisztelet után újra tér nyílt az idegen képviselőiknek a beszédre. Boros György tanár, egyházunk képviselője, a Christian Register szerint, az elnök üdvözőlő szavai után a következő beszédet intézte a népes gyülekezethez.

„Elnök ur! Hölgyeim és Uraim! Tegnapelőtt az unitáriusok, — sőt több, az amerikai egyesült államok fiai és leányai — oly rendkívüli megtiszteltetésben részesítették Magyarországot, az én imádott hazámat, hogy multhatatlan kötelességemnek ismerem megragadni a legelső alkalmat, hogy szives figyelmükért a legőszintébb köszönetemet fejezzem ki. Jól tudom, hogy az önök szívet és ajkait a szabadság szeretete indította. Teljesen igazuk van, a midőn azt gondolják, hogy a magyarok barátai, sőt ha szükség volt, mártyrjai voltak a szabadságnak. A szabadság szeretete minden igaz magyarral vele született; épen mint az egyetlen egy Istenben való hite. Magyarország alapítója, győzelmes Árpád, 1000 évvel ezelőtt, első királyunk Szent István 900 évvel ezelőtt, egyenlőséget és szabadságot biztosítottak hazánkban minden nemzetiségnek, hogy a saját nyelvét beszélhesse. Szabadoknak születünk, s bár sok ideig el voltunk nyomva, Magyarország újra szabad. Ha van nemzet azért a világon, mely rokonszenvez az amerikai egyesült államokkal, a szabadság ez édes hazájával, egy azok között mindig a Kossuth nemzete.

Az önök érdemes elnöke felkért engem, hogy némi információt adjak a magyarországi unitáriusokról. Bármikor kell is nekem az én hazám s különösen az én vallásom multjáról beszélni, mindig úgy érzem, mintha egy esatater felett tartanék szemlét, a mely honfitársaimnak és hitbéli atyámfainak még el nem temetett holttesteivel s orvosi gondot nélkülöző sebzett katonáival volna fedve. Hanem én is, mint az önök amerikai költőinek egyike, azt mondom: „hadl temesse el a mult az ő halottját“. A jelen kilátása kedvesebb. Szemeim hazám földjének egy szép tiszta helyére esnek, a hol zöld legelők táplálják a nyájakat s lombos fák árnya védi azokat, a kik a napi munkájukban elfáradtak.

Az utóbbi 30 év új országot teremtett Magyarországból. Nézzék meg a mi virágzó fővárosunkat, Budapestet, nagyszerű országházával, pompás székesegyházaival és palotákkal rakott halmait, a mint a nyugodt Dunára tekintenek. A nevezett rövid időszak egy egészen új unitárius egyházat teremtett s huszezer lélekkel többen vagyunk ma, mint bármikor a mult 250 év alatt. (Itt azután az alföldi unitárius ekkleziákról szolt.)

A székelység távol keleti hazájában, a hol minden szenvedés, üldözés és veszteség mellett is anyaegyházközségeink fennállanak, a 125 egyházközség $\frac{2}{3}$ részében az egyházi épületek és templomok kijavítottak, újra építették, csaknem semmiből. A legtöbb azon egyszerű földmivelők kezemunkája, a kik azokban imádkoznak. Tetőtől talpig minden a hivek kézimunkája. Hiveink éppen úgy építettek az Istennek hajlékot, mint Nehemiás hivei a Jeruzsálem falait, karddal az egyik és vakoló kanállal a másik kezükben, s esakis az utóbbi időben változtatták a kardot ekevassá. Népünk szegénysége az ő kinese, vagyona, mert ha szűkölködnek a világi javakban, bővölködnek a szellemiek gyümölesében. A kik az utóbbi 35 év alatt elhunytak, harminczötön hagytak tetemes pénzösszeget arra, hogy a szegényebbek gyermekei magasabb kiképeztetésben részesíthessenek. Felmutathatók itt egy barna cipót önöknek, a mely tiszta buzából van sütvé. Minden nap 200 drb ily cipót osztunk ki 200 székelyfiunak egy nemes székelyember hagyományából, a ki 80 éves koráig önmegtadóan élt azért, hogy pénzt gyűjthessen össze egyháza ifjai nevelésére. Ohajtanák önök látni népnevelési és közmívelődési intézeteinket? Számunkhoz képest nekünk több ily intézetünk van, mint bármely más felekezetnek. Van egy theologiai intézetünk, két középtanodánk, a melyek közül az egyik az egyetemre is képesít. Egy év alatt diszes új collegiumi épületünk lesz, mely félmillió forintnál többbe kerül; 400 tanuló tudunk abban elhelyezni. Az építési költségek — mely a magyar viszonyok szerint nagy összeg — egy ötödét bizonyos föltételek mellett az államtól kaptuk; a másik ötödét hiveink adományából, a harmadik ötödét speczialis alapítványokból, a hiányzó két ötödöt is reméljük, hogy Isten segedelmével csak kiesináljuk valahonnan. Egyházainkból mintegy 9000 fiú és leány részesült az elemi és a vallásos nevelésben.

Egy új egyelet befolyása alatt, mely első püspökünk — a Dávid Ferencz nevét viseli, élénk vallásos és erkölcsös élet támadt az egyházkörökben. Ez egyeletben férfi és nő, ifjú és öreg kezet fogva munkálnak a vallásos lelkesedés és az erkölcsi tisztaság előmozdításán. Katholikust, protestánst, zsidót és másokat hívnak meg, hogy így velünk együtt munkáljanak ezek is annak az előmozdításán, a mi az emberiségre nézve jó és hasznos.

Utoljára, de nem mint utolsót kell megemlitenem, hogy Magyarország törvényhozó testülete a polgári és vallásos szabadságnak ugyanazon elveit iktatta a királyság törvényeibe, a melyeket az Erdélyi első Unitárius püspök 1560-ban János Zsigmond és az ő unitárius udvara idejében, kinyilatkoztatott.

Még egyet. Míg nagy királynénk, Mária Theresia, az iránta való legnagyobb tiszteletnek tekintette, ha az unitáriusok áttértek a róm. kath. egyházba, addig a jelenlegi szeretett királyunk, Ferencz József, belépik a mi kolozsvári kollegiumunkba s áldását adja az intézetre. Mindent összevéve, a 19-ik század utóbbi éveire mi csak meglepődéssel és hálával és a jövőbe szilárd reményekkel tekinthetünk. Annnyival inkább, mert a mult 35 év megszilárdította a mi barátságunkat az angol és amerikai unitáriusokkal s Közép-Európa szabad gondolkozóival. Biztosítva van az egész világon számunkra a gondolat és beszéd szabadsága. S ezek a leghatalmasabb szövetségeseink fognak lenni elveink győzelmének a biztosítására, a mi abban áll, hogy szeressük az Istent és embertársainkat, szenteljük magunkat a munkára, a barátságra és mindennemű jóságra.

Mielőtt bevégezném beszédemet, néhány szót kívánok mondani az amerikai unitáriusokkal való viszonyunkról. 70 évvel ezelőtt nemsoká idővel a társulat megalakulása után járt itt, az Egyesült Államokban az unitárius vallású *Böloni* Farkas Sándor. Ő a mi Egyházunkhoz jó hírrel és bátoritással tért vissza, sőt többet hozott, mert magával hozott egy új szellemet: a szabadság szellemét; s az Amerikáról irt terjedelmes, kiadott munkájával, felébresztette azt a nemzetet, a mely a jelenlegi szövetségese, Ausztria, akkor elkövetett kegyetlenségei miatt mélyen aludott. Erre jöttek Kossuth és Széchenyi, a nemzet szabadítói. Majd következett Channing, Isten igéjének e szent papja, mert e társulat nemes segélyével munkái magyar nyelven kiadatván, örömhírré lettek az egész nép előtt. Channing befolyása Magyarországon határtalan. Ezért e tekintetben is, nekünk is okunk és kötelességünk önökkel együtt örvendezni e nagyszerű jubileumi ünnepükön. A Magyar Unitárius Egyház az új idők áldásait elfogadja és élvezi, s épen most az én hitem szerint, egy új és dicső jövő kezdetén áll. A Dávid Ferencz sirjába eltemetett igazság új életre kelt. Hála az Istennek és köszönet az amerikai Unitárius Társulatnak, hogy az ő nevét írta homlokára az angol nyelvet beszélő unitárius hallhatatlanoknak. Ebben igazság van téve a mult szenvedéseikért és bátorítás rejlik a jövőre.

Köszönet önöknek amerikai buzgó unitáriusok; és köszönet

önöknek, a kik távol országokból ide jöttek, azért a lelkesedésért, a melyet a legrégibb unitárius egyház képviselőjének adtak. Kérem ne feledjék el soha, hogy a mi vallásunk alapja szilárd, mint az a nagy kő, a melyen állott Dávid Ferencz, a midőn először hirdette az unitarizmust s megtérítette Kolozsvár városát, az egész Erdélyt és Magyarországnak nagy részét. Az unitarizmus pünkösti jelenségei közel lehetnek, talán itt és most! Ébredjünk hát és szóljunk igaz meggyőződéssel az Istennek szavát, hogy: az unitarizmusnak nemcsak hogy dicső multja volt, hanem lesz jövője is, mert hogy én a mi 97 éves öreg prófétánk Dr. Brassai jóslatát használjam: az unitárius a jövő vallása. Abban a reményben, hogy elveink végre is győzni fognak, van szerencsém a legszivesebben üdvözölni e gyülekezetet“.

A többi képviselők is mind beszédet intéztek a gyülekezethez. Majd Hoar senator zárta be a gyűlést s kérte az idegen képviselőket, hogy vigyék el küldöiknek az amerikai összes unitáriusok legszivesebb üdvözlését.

Igy folyt le, rövid vázlatokban adva elő, az amerikaiak 75 évi emlékünnepé. Lelkesítőleg reájuk, buzdítólag és bátorítólag reánk nézve. Elődeink, a kik az összeköttetést megteremtették, nem éltek hiába, miüket a jelen kötelessége vár, s a jövő kecséget. Vajha minden unitárius hazánkban megtenné anyaszentegyháza iránti kötelességét, hogy biztos alapot fektethetnénk le a jövő boldogulás számára.

Az idegen képviselők a legtöbben ez ünnep után még Amerikában maradtak, tanulmányozni az új világot, szellemét és életét. Copland Bowie az angol unitáriusok titkára azonban sürgősen visszatért, mert június 6-án már Londonban kellett hogy legyen. Ekkor tartották az angol unitáriusok évi közgyűlésüket. Mint rendesen most is templomozással kezdették. Az Islingtoni templomban C. J. Sreet tartott szép beszédet e tárgyról: „az unitarizmus aján-déka a századnak“. Alapigéjét a 68. Zsolt. 28. verse tette. Sajnáljuk, hogy helyszűke miatt ez eszme-gazdag és érdekes beszédnek még csak részleteit se adhatjuk.

Templomozás után a rendes gyűlés vette kezdetét az Essex Hallban, a hol is első sorban a titkár évi jelentését hallgatták meg. E jelentés hí képe az angol unitáriusok bel- és külföldi vallásos tevékenységének. Sajnálattal említette fel a jelentés, hogy Oxfordban most nincsen magyar tanuló. Örömmel vették tudomásul a titkár jelentését amerikai tapasztalatairól. A rendes ügyek elvégzése után különböző előadásokat hallgattak meg. Az ünnepélynek esütörtökön este lett vége. A vallásos élet érdekében tartott felolvasások, mind az unitarizmus jelen és jövő diadalra juttathatásával foglalkoztak.

Valóban két ilyen gyűlés, illetve ünnep, mint a minőt angol és amerikai unitárius testvéreink rendeztek, csak buzdító lehet reánk nézve is, emelheti hitünket a jövőben és önérzetünket a jelenben.

Párisi levél.

Páris, 1900. jul.

(A lutheranusok értekezlete: Egyiptomban és Palaestinában tett újabb felfedezések s vonatkozásuk Izrael történetére. Egy új Szemle: P Action Francaise, s annak a protestantismus feletti kérdés-feleletezése.)

Szerkesztő úr!

A multkori levelem tárgyának terjedelme nem engedte, hogy fölhasználjam a lutheranusok értekezletéről való jegyzeteimet. Ez értekezleten Philippe Berger olvasott fel, az Institut tagja s a College de France tanára, kinek testvére Samuel Berger a theol. facultáson tanár. Philippe Berger egyike a legkiválóbb francia tudósoknak. A Felső-Egyiptomban Tell-Amarnában tett újabb felfedezéseket ismertette, oly pontos módszerrel, oly biztos tanultsággal és oly világossággal, hogy nem szakember is könnyen és élvezettel követhette.

Ezelőtt néhány évvel Tell-Amarnában, mi akkor a tudós világban nagy meglepetést keltett, számos égetett agyagtáblát fedeztek fel. Ezek a táblák Phoenicia, Palaestina, Babylonia és Ninivé királyainak Egyiptom királyaival folytatott levelezéseit tartalmazzák. Ezeket közölte most P. Berger, chaldeai nyelvről francziára fordítva. E levelek III. Aménophishoz és az ő fiaihoz vannak intézve. Az előbbi, ki Egyiptomban a Hyksosok elűzése után uralkodott, egy ázsiai hercegnőt vett feleségül s inkább ázsiai, mint egyiptomi eszméket ápolt, s fia, kit e vallásos eszmékben nevelt az Ammon tisztelete helyett *Aten* vagy *Adú*, a nap tiszteletét állította és Thebe helyett Tell-Amarnát tette székvárosává.

E régiségek, melyek Kr. e. 1400 esztendőről valók, azt bizonyítják, hogy abban a korszakban az ékirás és a chaldeai nyelv voltak közhasználatban és még nem szorította volt ki a phoeniciai. Valószínű, hogy a chaldeai nyelv volt akkor a diplomatiái és a magán érintkezésnek is a nyelve. Ez agyagtáblák lélektani szempontból is nagyon érdekesek. Azok nem voltak a nyilvánosságnak szánva. Szerzőik nem számítottak arra, hogy az utódok arról tudomást szereznek. És így mindenik olyannak mutatja magát, a milyen. Így az tűnik ki, hogy Babylon királya nagyon kegyes ember volt, a tyrusi király nagyon család, a kiben nem lehetett megbizni és